

Westerwijk

Een hof in de Westhoek van Koudekerke

Zoals inmiddels bekend, stond er in de zeventiende en achttiende eeuw een reeks buitenplaatsen op de route van Middelburg via Koudekerke naar Vlissingen. Vermogende lieden konden het zich in die tijd permitteren om, naast hun pand in de stad, een luxueus verblijf buiten de hectiek van die stad te laten verrijzen.

Het hof dat in dit artikel centraal staat, lag enigszins verwijderd van deze “guirlande van lusthoven”, namelijk dicht bij de duinen, niet ver van het gehucht Dishoek. Als men tegenwoordig over de Dishoekseweg in Koudekerke rijdt, is het moeilijk voor te stellen dat veel heren van stand, met hun uiteraard keurige dames, zich hier in koetsen over deze toen onverharde weg in de Westhoek begaven. De regentenfamilie Schotte, vice-admiraal Carel van de Putte, Catharina Johanna, de vrouw van schepenen, raad en zeeheld Philibert Boeschot, en burgemeester Nicolaas Carel van Hoorn, het zijn niet de minste namen! Hoog tijd om de lezer eens mee te nemen naar het nog altijd onderbelichte maar zeker niet onbelangrijke hof Westervijk.

De witte hekpalen met de woorden ‘wester’ en ‘wijk’ maken het eenvoudig om dit boerenhof te vinden, daar ten zuidwesten van het dorp Koudekerke. Op dit moment bedrijft men hier meerdere takken van ondernemerschap: landbouw, loonbedrijf, minicamping en dierenpensie.

De huidige bewoners van het hof hebben het geheel sinds 1990 in erfpacht bij de eigenaresse, mevrouw Leuntje Kluijfhout-Vos. Zij woont in de dorpskern. Helaas is haar man, de heer Laurus Kluijfhout, in september 2008 overleden. Samen kochten zij Westervijk in 1974.

Mr. Symon Schotte en de buitenplaats

Zo'n vierhonderd jaar vóór het laatstgenoemde jaartal stond er al een boerderij op dit stukje buitengebied van Koudekerke. Pieter Symonszoon Schotte, afkomstig uit Souburg of Ritthem, wordt in de overloper

Op het wapen van de familie Schotte is een eenhoorn afgebeeld. De replica van het rouwbord voor Tanneken Geleijns Boers, gezegd Schot (1600-1661), in een van de zuidelijke kappen in de Sint Jacobskerk te Vlissingen, toont deze afbeelding samen met die van haar echtgenoot Cornelis Lampsins (lam met banner). (foto Jaap van Luijk)

van de Westwating van Walcheren uit 1585 genoemd als eigenaar van een boerenhof in het zogeheten Adriaen Laureynsz Dommisblock in de ambachtsheerlijkheid van Koudekerke. Aan de contouren van dit block (of deze hoek) is in de loop der eeuwen weinig veranderd. Het werd begrensd door de Dishoekse Zandweg (nu bekend als de Dishoekseweg), de Zwaanweg, de Galgeweg en de Zandweg (nu Verbrande Hofweg geheten). Verder is de bebouwing

zeer beperkt gebleven. Wel werd hier in de Tweede Wereldoorlog het *Stützpunkt* Von Kleist gebouwd, dat bestond uit een viertal verdedigingswerken. De betonnen kolossen staan er nog steeds.

Pieter Symonszoon Schotte was een onbekende telg uit het Walcherse geslacht Schotte (ook wel Scotte of Schot). Na zijn

blijf, met alle luxe erop en eraan. D ergens tussen 1623 en 1640 zijn gebeurd. Bekend is dat Symon in 1627 afscheid nam van Middelburg om zich in Den Haag te vestigen, waar hij benoemd was tot lid van de Raad van State. Mogelijk is rond dat jaar Westerwijk ontstaan.

Veel vermogende lieden wilden een plek

dood werden zijn bezittingen verdeeld onder zijn weduwe en Apollonia, vermoedelijk zijn dochter. De dames beheerden respectievelijk een 'boomgaard' en de 'hofstede en boomgaard'.

Na het overlijden van Pieters weduwe ging haar boomgaard over naar mr. Symon Jacobszoon Schotte. Hij was een vermogend Middelburgs regent en hoogstwaarschijnlijk een neef. Mr. Symon liet een tweede boerderij bouwen op deze plek. Bovendien liet hij het bezit van zijn nicht Apollonia transfereren tot een heus buiten- of zomerver-

Westerwijk anno 2009, met de twee witte hekpalen. (foto Jaco Simons)

hebben om zich terug te trekken. In de stad was veel lawaai, stank, weinig bewegingsvrijheid en 's zomers was het er soms heet. Op het platteland zocht en vond men rust en ruimte.

Mr. Symon Schotte werd rond 1570 in Ritthem geboren als zoon van Jacob Simonszoon Schotte en Apollonia (Leuntje) Thoor. Symon studeerde rechten in Leiden. In 1599 werd hij benoemd tot secretaris van

de stad Middelburg, een hoge functie die hij tot maar liefst 1627 vervulde. Het jaar 1616 vormde daarop een uitzondering. In dat jaar werd Symon uitgezonden naar Engeland om te onderhandelen over de stapelrechten van het toen zo bloeiende Middelburg. Naast zijn baan als secretaris was hij bewindvoerder bij de West-Indische

Westerwijk op een kaart van Walcheren, ná 1678. Kopergravure door N. Visscher. (Zeeuws Archief, Zeeuws Genootschap, Zelandia Illustrata deel II, nr. 240)

Compagnie.

Symon was getrouwd met een van de dochters van Jan van der Hooge en Anna van Borssele, de eigenaren van het bekende kasteel Ter Hooge.

De lushof van de Schotte's wordt door Christoffel Bernards aangegeven op zijn *Kaarte van het Eyland Walcheren* uit 1641. Ook de cartografen Nicolaas Visscher en Zacharias Roman bevestigen de aanwezigheid van een buitenverblijf aan de Dishoekse Zandweg te Koudekerke, namelijk in hun *Atlas van Zeeland* uit 1655.

Uit dit materiaal kunnen we concluderen dat de omvang van het buiten aanzienlijk was. Het lag vanaf de huidige boerderij

Westerwijk tot aan het aan de a van de weg liggende hof met de jaartal-ankers "1658". Hoewel het weleens wordt gesuggereerd, zijn er geen aanwijzingen dat dit pand – in de volksmond 't Hof Krijn van Floor – ooit onderdeel was van de buitenplaats. De huidige eigenaar heeft zijn bezit van de naam Buytenhof voorzien. Deze naam heeft geen connectie met het verleden.

Vice-admiraal Carel van de Putte

Toen de familie Schotte in het tweede kwart van de zeventiende eeuw uit beeld verdween, doemde de zeer vermogende koopman Jan Baggaert op. Van hem is weinig bekend. Hij bezat in ieder geval vele percelen land en verschillende hofsteden in de zuidwesthoek van Walcheren.

Jan Baggaert overleed in 1654. Zeevaarder Carel van de Putte was erfgenaam van Baggaert, die getrouwd was met Mayke van de Putte, een oudtante van Carel.

Waarom niet een van Baggaerts nakomelingen op Westerwijk terecht kwam, is overigens een raadsel. Baggaert en zijn vrouw hadden tenslotte een elftal kinderen op de wereld gezet.

Zeeman Carel van de Putte is niet de annalen ingegaan als beroemd mannetjesputter. Die eer was weggelegd voor zijn baas, Michiel de Ruyter. Toch was ook Carel – gezien zijn niet geringe aandeel in veel zeegevechten – een zeeheld. Hij schopte het in 1684 tot vice-admiraal. Zeeslagen tegen Engeland waren zijn bekendste wapenfeiten.

Vanaf 1655 was Carel van de Putte eigenaar van Westerwijk; in 1675 werd Christina van de Putte genoemd. In welke familie-verbinding zij tot Carel stond, is onduidelijk.

De vice-admiraal werd in 1695 na een zeer avontuurlijk leven begraven in de Sint Jacobskerk in Vlissingen.

Landgoed zonder naam?

Het is jammer dat geschiedschrijver Mattheus Smallegange in zijn *Nieuwe Cronyck van Zeeland* Westerwijk niet heeft beschreven. In dat lijvige werk uit 1696 geeft hij een opsomming van buitenplaatsen op Walcheren "...van welke wy de voornaemste hier alleen aengeroot hebben". Omdat er evenmin een afbeelding bestaat van de buitenplaats, moeten we enigszins gissen hoe het geheel er kan hebben uitgezien. In zijn algemeenheid kunnen we er echter van uitgaan dat Westerwijk beslist geen armoedig landgoed was. Ongetwijfeld bevonden zich hier prachtige siertuinen, waterpartijen en een stuk bos. Naast een herenhuis heeft de verdere bebouwing bestaan uit een tweetal boerderijen, met alle gebruikelijke bijgebouwen zoals bakkeet, wagenhuis en varkenskot.

Overigens moeten we met de naam Westerwijk voorzichtig zijn, want er is geen bewijs dat de buitenplaats toen al zo werd genoemd. In oude documenten zien we vaak de woorden "sinds oudsher genoemd" genoteerd staan. Bij Westerwijk is dat echter geen enkele keer het geval. De naamgeving duikt in 1833 pas voor het eerst op, in de *Middelburgsche Courant*. Toch is het moeilijk voor te stellen dat een buiten van een dergelijk aanzien voor die tijd naamloos door het leven zou zijn gegaan.

Van de Putte's dochter en het einde van de buitenplaats

Gerard Verstege en zijn gelijknamige zoon waren aan het einde van de zeventiende

eeuw enige tijd eigenaar van West- en vanaf 1701 was dat de Vlissingse kapitein Jacob Spierinck. De dochter van vice-admiraal Carel van de Putte, Catharina Johanna van de Putte, zorgde er in 1741 voor dat haar beroemde familienaam werd herenigd met Westerwijk. Catharina Johanna woonde op haar buitenplaats Wester-

Westerwijk op de kadastrale minuutplan Koudekerke sectie F 2, 1823, met ten noorden 't Hof Krijn van Floor. (Zeeuws Archief, Kadastrale plans, cat.nr. 1025)

beek aan de Galgeweg in Koudekerke. Met de koop van Westerwijk bezat de weduwe toen dus twee buitenverblijven in dezelfde omgeving.

Catharina Johanna was in 1715 in het huwelijk getreden met zeeheld Philibert (van) Boesscot. Mattheüs Gargon schrijft in zijn

Walchersche Arkadia over Boesschot: “die na schipbreuk geleden, en eene oogschijnlijke dood voor ’t land ontworstelt te hebben, hier zyne rust en verlustinge zoekt.” Een dapper luctor et emergo-verhaal, lijkt het. Boesschot overleed in 1733. In de periode 1741-1755 was de weduwe Boesschot eigenaresse van Westerwijk. Hoewel, in het zogeheten *Vergaarboek* van de Westwating van Walcheren, dat vanaf 1713 door de Polder Walcheren werd bijgehouden, merken we een vreemde transactie op tussen enerzijds Catharina en anderzijds haar kersverse schoonzoon Nicolaas Carel van Hoorn van Burgh. Nicolaas was overigens net in het huwelijksbootje gestapt met zijn nicht Constantia Suzanna, dochter van Catharina van de Putte. In mei 1745 kocht Nicolaas buitenplaats Westerwijk van zijn schoonmoeder; in december van dat jaar, slechts zeven maanden later, verkocht hij object weer aan haar. Waarom? Was Westerwijk in vervallen staat en leek het bij nader inzien toch beter om een splinternieuw herenhuis te bouwen? Mogelijk, want op de plek van de boomgaard van Westerbeek liet Catharina in 1745 het Huis Moesbosch bouwen voor haar dochter en schoonzoon. Die villa staat trouwens nog altijd te pronken op deze plek. Is de conclusie gerechtvaardigd dat buitenplaats Westerwijk werd ontmanteld, zo rond 1745? Vermoedelijk wel, want de gebroeders Hattinga vermelden op hun Walcherenkaart uit 1750 geen buitenplaats meer aan de Dishoekseweg. Wat overblijft is de boerderij van Westerwijk.

Rijke boeren en een notaris

Op 7 maart 1755, twee jaar voor haar dood, verkocht de weduwe Boesschot-van de Putte haar boerderij en de bijbehorende

percelen land aan Cornelis Piet Voogd.

In 1778 erfde Jacobus Haak de boerderij en de grond eromheen, zo’n 27 hectare in omvang. Haak was getrouwd met een dochter van De Voogd, Johanna Cornelia. Toen beide echtelieden waren overleden, erfden de broers Pieter en Cornelis Haak Westerwijk in 1809. Blijkbaar had Pieter weinig trek in een boerenbestaan, want hij liet zich direct uitkopen, waardoor het geheel in handen kwam van Cornelis. Tot 1825 zou Westerwijk in handen blijven van de vermogende landliedenfamilies De Voogd en Haak.

Na het eerste kwart van de negentiende eeuw ontmoeten we een interessant persoon: Lieven de Jonge Borgerhoff. Deze Vlissingse notaris kocht – we mogen aannemen als belegging – Westerwijk in 1825 van Cornelis Haak. Vermoedelijk was Haak financieel in zwaar weer gekomen; hij bleef op zijn boerderij wonen, nu echter als pachter van de notaris. Zo’n honderd jaar later zou zich een identieke situatie voordoen.

Borgerhoff heeft 38 jaar het notarisambt uitgeoefend. Op twintigjarige leeftijd had Lieven zijn benoeming al op zak. Na zijn notaris carrière was hij nog lang niet moe. Hij ging de plaatselijke politiek in. Waar anderen het rustig aan zouden doen, schopte Borgerhoff het in de herfst van zijn leven nog tot wethouder van zijn woonplaats Vlissingen.

In zijn successiememorie, na zijn dood in 1848 opgemaakt, kunnen we lezen dat De Jonge Borgerhoffs huis en kantoor aan de Pottekaai in de Scheldestad stonden. In Koudekerke was hij eigenaar van de Zuijderhoeve (zie *De Wete*, 2003, nr. 2), een boerderij die nog steeds bestaat en ook

aan de Dishoekseweg ligt. Gedurende een aantal jaren was hij tevens eigenaar van boerderij De Lange Pacht aan de Boksweg, nu vallend onder de Vlissingse wijk Paauwenburg.

Koudekerkse families en de herbouw/verbouw

Lieven de Jonge Borgerhoff verkocht Westerwijk in 1836 aan Josias de Groot, die de boerderij later verpachtte aan zijn zoon Izaäk.

In 1869 vond er iets opmerkelijks plaats. Omdat Izaäk vermoedelijk niet de middelen had om het bezit van zijn vader te kopen, kocht boekhouder Aarnout Hackenberg – telg uit het bekende Middelburgse juweliersgeslacht – Westerwijk om het te schenken aan Izaäk. In de koopakte werd uitdrukkelijk opgeschreven: “...hij [Aarnout Hackenberg] verklaart niet voor zich zelve te hebben gekocht, maar voor en ten behoeve van Izaäk de Groot.” Middelburger Hackenberg, die blijkbaar goed boerde als commissionair in effecten, moet een bijzondere band hebben gehad met Izaäk. Na de dood van zijn vrouw hield Izaäk het boerenleven voor gezien en stond hij bekend als handelsreiziger. Tja, of zou hij zijn gaan rentenieren? De opbrengst van Westerwijk was in ieder geval voor hem. Dat kunnen we opmaken uit het koopcontract dat hij in 1878 overeenkwam met Krijn Wielemaker (Abrahamszoon). Opvallend daarbij was, dat de maar liefst 26 hectare grond die bij Westerwijk hoorde, uiteenviel. Slechts zo’n 8 hectare bleef bij de boerderij horen.

Tot 1932 zouden de landbouwers Wielemaker de scepter zwaaien over het sterk afgeslankte boerenbedrijf. Genoemde Krijn was naast boer ook enkele jaren raadslid

van zijn dorp. Onder diens zoon At werd in 1887 de boerenshuur herbouwd. Van het vervallen exemplaar werden oude materialen hergebruikt. Goed materiaal gooi je niet weg, was de terechte stelling. De schuur, die dus beduidend ouder oogt, staat er nog altijd.

Of in die tijd ook het boerenhuis werd herof verbouwd, is niet duidelijk. Omdat er diverse verbouwingen hebben plaatsgevonden en er ook hier sprake is van hergebruik van materialen, is het lastig in te schatten hoe oud het huis is. Aan de achterzijde van het pand zijn Zeeuwse moppen te herkennen. De voorzijde en de aanbouw aan de achterzijde duiden op een verbouwing in de tweede helft van de twintigste eeuw. De zijkant van de woning verdraagt zelfs een reeks verbouwingen. Als aangename verrassing stuiten we aan deze zijde op een stenen leeuwenkopje. Dit soort ornamenten werd rond 1880 veelvuldig aangebracht, met name boven kozijnen. Het kopje is overigens bij een latere aanpassing een losse versiering geworden. Gezien het jaar van herbouw van de schuur is het goed mogelijk dat rond die tijd ook het huis grondig is aangepakt. Verder vinden we achter het huis een gerenoveerd varkenshok, waar nu het toiletgebouw van de minicamping staat. Tot slot heeft het vroegere wagenhuis de functie van paardenstal gekregen.

Crisisjaren en periode na de oorlog

Krijn Wielemakers kleinzoon Cornelis moest als gevolg van de wereldwijde crisis, die ook de boeren hard trof, in de jaren dertig van de twintigste eeuw zijn bezit van de hand doen.

De in Koudekerke zeer bekende familie Loeff kwam toen in beeld. Notabelen koch-

ten in die crisisjaren voor een (veel te) laag bedrag boerderijen. Dat betekende natuurlijk verlies van kapitaal voor boeren; daarentegen konden zij wel op hun boerderij blijven wonen en werken. Cornelis Wielemaker verkoos echter een ander bestaan. In 1932 staat hij vermeld als “handelsreiziger te Biggekerke”. Dr.

Aan Westerwijk is goed te zien dat er in de loop van de tijd diverse verbouwingen hebben plaatsgevonden en dat materialen zijn hergebruikt. De zijkant van de woning verraadt een reeks verbouwingen. Aan deze zijde zit zelfs een stenen leeuwenkopje. Dit soort ornamenten werd rond 1880 veelvuldig aangebracht, met name boven kozijnen. Het kopje is overigens bij een latere aanpassing een losse versiering geworden. (foto Jaco Simons)

Paul Loeff, werkzaam als arts in derse Epe, werd in dat jaar eigenaar van Westerwijk. Het koopcontract werd opgesteld door zijn zoon, notaris Pieter Loeff. Na vaders dood ging de boerderij over naar zijn erfgenamen, onder wie notaris Pieter.

In 1948 was Izaäk Tange uit Souburg eigenaar van de boerderij, maar reeds twee jaar later emigreerde hij naar Canada. Na de veel te vroege dood, in 1950, van Lourus Kluijfhout (sr.) besloot zijn weduwe Pieterella Adriana Verhage de boerderij Westerwijk van Tange te kopen, en dat was een moedig besluit. Twijfels aan dit besluit in haar omgeving weerhielden ‘Pietje’ er niet van om te kiezen voor een toekomst op Westerwijk. Tot op hoge leeftijd woonde zij hier met haar zoon Lourus (jr.). In 1963 kwam Leuntje Vos erbij. “In dat jaar trouwde ik met Lourus, waardoor ik bij hem en zijn moeder introk”, zo vertelt de nu 82-jarige Leuntje. “Na het overlijden van mijn schoonmoeder namen Lourus en ik Westerwijk over. Dat was in 1974. In 1990 zijn we verhuisd naar het dorp en hebben we de boerderij in erfpacht uitgegeven.” Mevrouw Leuntje Kluijfhout-Vos vervolgt: “Jammer dat mijn man Lourus in september 2008 is overleden. Als er iemand was die veel over Westerwijk wist, was hij het well!”

Tot slot

Van boerderij tot rijk landgoed en tot slot weer boerenbedrijf, zoals het trouwens veel buitenverblijven verging op ons eiland. De geschiedenis van Westerwijk is nu weliswaar ontrafeld, maar de in de inleiding genoemde “guirlande van lusthoven” in zuidwestelijk Walcheren herbergt nog genoeg geheimen. Want wat te denken van

de in deze contreien liggende (voormalige) buitens als Der Boede, Westerbeek, Moesbosch, Anderwijk en Bon Repos? Het rijke verleden van de landgoederen op Walcheren lijkt een onuitputtelijke bron. Nee, is een onuitputtelijke bron.

Jaco Simons

Mevrouw Leuntje Kluijfhout-Vos. (coll. familie Kluijfhout)

Met dank aan de dames Leuntje Kluijfhout-Vos en Olga Jacobs-Stroo en de heren David Aarnoutse, Louis van Vlaanderen en Sjoerd de Nooijer.

Geraadpleegde bronnen:

- *Encyclopedie van Zeeland deel II en III, Middelburg 1982, 1984.*
- M. Gargon, 'Walchersche Arkadia' I en II, Leiden 1715, 1717.
- F. Nagtglas, 'Levensberichten van Zeeuwen', Middelburg 1888-1893.
- J. Simons, 'Walcheren, wat anders', Vlissingen 2005.
- J. Simons, 'Walcheren, wat anders 2', Vlissingen 2007.

- J. Simons, 'Klaver Vier; wijkkrant : Paauwenburg' (diverse artikelen), Vlissingen 2007, 2008, 2009.
- J. Simons, 'Zwanenburg. Van heerlijk huis tot boerderij te Koudekerke', in: *De Wete*, 2008, nr. 3, p. 19-27.
- M. Smallegange, 'Nieuwe Cronyck van Zeeland', Middelburg 1696.
- N. Visscher en Z. Roman, 'Atlas van Zeeland', Amsterdam/Middelburg 1655.

Websites:

- www.koudekerke.info (algemene informatie over Koudekerke).
- www.watwaswaar.nl (kadastrale plans 1832).
- www.zeeuwengezocht.nl (persoonsnamen-database Zeeuws Archief).
- people.zeelandnet.nl/vanput/putte.htm (genealogie Van de Putte).
- home.wanadoo.nl/audeman/kwst0221.htm (genealogische gegevens Schotte).

Zeeuws Archief:

- Archief Arrondissementsrechtbank te Middelburg 1838-1939, dubbele repertoria van notarissen, inv.nrs. 1126, 1127 en 1207.
- Archief gemeente Koudekerke (vóór 1 juli 1966), kadastrale leggers 1832-1966, inv.nrs. 1473, 1476-1497.
- Archief Rekenkamer van Zeeland (Rekenkamer II), inv.nr. 1153.
- Archief Polder Walcheren 1511-1870, inv. nrs. 280-282, 282a, 283, 927- 929 en 933.
- Atlas Hattinga Zeeland, 'Kaarte van het eyland Walcheren de Ao. 1641 gemaakt door Christoffel Bernards', D.W.C. en/of A. Hattin-ga, ca. 1750, inv.nr. 13.
- idem, Kaart van Walcheren [blad 8], (1750), inv.nr. 23.
- Collectie Zeeuwse Genealogieën, inv.nr. 26.
- Handschriftenverzameling Rijksarchief in Zeeland, inv.nrs. 1203 en 1204.

- Kaarten Zeeland, Reiskaart van het eiland Walcheren (ca. 1780), inv.nr. 1920.79.
- idem, Eiland Walcheren (ca. 1800), inv.nr. 1956.15.
- idem, Chromo-topografische kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, inv.nr. 1962.22.656.
- Notariële archieven 1796-1842, notaris Jan Loeff, inv.nr. 580.
- Notariële archieven 1842-1895, notaris Pieter van de Graft, inv.nr. 509, en notaris Anthoni Marinus Tak, inv.nr. 1292.
- Notariële archieven 1896-1905, notaris Jan Loeff, inv.nrs. 155 en 156.
- Notariële archieven 1906-1915, notaris Jan Loeff, inv.nr. 158.
- Notariële archieven 1916-1925, notaris Jan Loeff, inv.nr. 321.

- Rechterlijke archieven Zeeuwse e Transporten en plechten Vierschaar Vlissingen (1679-1795), inv.nrs. 1297, 1302, 1303 en 1308.
- idem, Transporten en plechten Koudekerke (1795-1811), inv.nrs. 1297, 1302, 1303 en 1308.
- Successiememorie notaris Lieven de Jonge Borgerhoff, inv.nr. 431, nr. 16/454.

Zeeuwse Bibliotheek:

- Middelburgsche Courant, 5 juni 1778, 11 april 1833, 21 januari 1869 en 15 april 1878.

Mondelinge overleveringen van de in het dankwoord genoemde personen.

Vadertje

Ze zupe daer as in 't rasp'uus

Met het *rasp'uus* wordt het tuchthuis aan de Kousteensedijk in Middelburg bedoeld.

Rasp- en spinhuis

In 1643 werd het tuchthuis aan de Kousteensedijk in Middelburg, dat in de volksmond rasp- en spinhuis werd genoemd, in gebruik genomen. De gevangenen, zowel mannen als vrouwen, waren hoofdzakelijk landlopers en bedelaars. Van de mannen werd gezegd dat het “kwaaddoenders en vagebonden” waren en de vrouwen werden aangeduid als “ledige en ongeregelde vrouwen”.

Mattheus Smallegange schrijft in zijn *Nieu-*

we Cronyk van Zeeland (1696): “In het Tuchthuis werd het geboefte alle gesloten gehouden, de sommige ook geboeit, alsoo nochtans, dat sy onverhindert kunnen werken, en de handen gebruiken. Want eenige moeten Brasilie hout tot pulver zagen, sommige in een trapmolen gaen, om koorn te malen, of weven.”

De mannen zaagden hout tot pulver. Dat werd het raspen van hout genoemd. Per dag moesten ze een aantal houtblokken raspen. De blokken waren afkomstig van kleurstofhoudende bomen. In Middelburg werd roodhout of braziel geraspt. Het Portugese en Spaanse woord *brasil* betekent